

УДК 378.091.21:78-059.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212556>

Людмила КОЛОНІНА,
 orcid.org/0000-0003-2540-8902

*аспірант кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії
 Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
 (Мелітополь, Запорізька область, Україна) milakolonina@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті авторка акцентує на проблемі реалізації індивідуальної освітньої траєкторії студента в процесі професійної підготовки вчителя музики та актуалізує питання проектування дидактичного забезпечення самого процесу професійної підготовки вчителів музики. Вирішення питання проектування дидактичного забезпечення самого процесу професійної підготовки вона вбачає у створенні дидактичного дизайну методики формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього вчителя музики. На основі загальних позицій науковців інструментальної дидактики щодо визначення дидактичного дизайну авторка надає власне розуміння цієї технології крізь призму вибраної проблеми. Було визначено структуру методики формування індивідуальної освітньої траєкторії студентів у процесі професійної підготовки вчителя музики. Авторкою подана характеристика таких сегментів методики формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освітньої програми 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво), як навчально-методичний, змістовно-технологічний (зміст дисципліни, способи проведення занять, форма організації занять, методи навчання, темп засвоєння знань, контроль), комунікативний, діяльнісно-творчий та рефлексивно-регулятивний. Загалом методика формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього вчителя музики зосереджена на наданні здобувачу освіти максимально повної і зрозумілої для нього інформації щодо компонентів освітньої програми та можливості гнучкого вибору навчальних дисциплін, методів, форм, темпу опанування результатів, виду, вектора та технологій комунікації з іншими суб'єктами освітньої діяльності. Перспективою подальших досліджень автор визначає експериментальну перевірку ефективності сегментів методики формування індивідуальної освітньої траєкторії студентів у процесі професійної підготовки вчителя музики.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія, майбутній вчитель музики, професійна підготовка.

Liudmyla KOLONINA,
 orcid.org/0000-0003-2540-8902

*Postgraduate Student at the Department of Theory and Methods of Music Education and Choreography
 Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
 (Melitopol, Zaporizhia region, Ukraine) milakolonina@gmail.com*

FEATURES OF THE METHOD OF FORMING AN INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF A MUSIC TEACHER

In the article, the author notes on the problem of implementing the individual educational trajectory of a student in the process of training a music teacher and actualizes the issues of designing the didactic support of the process of training of music teachers. She sees the solution to the design of didactic support of the process of vocational training in the creation of a didactic design of the methodology for the formation of an individual educational trajectory of a future music teacher. Based on the common positions of instrumental didactics scientists on the definition of "didactic design", the author gives his understanding of this technology through the prism of the chosen problems. The structure of the methodology for the formation of the individual educational trajectory of students in the process of training a music teacher was determined. The author presented a description of the segments of the methodology for the formation of an individual educational trajectory for the applicant of educational program 014. 13 Secondary education (Musical art) as an educational-methodical, content-technological (the content of the discipline, methods of conducting classes, a form of organization of classes, teaching methods, rate of assimilation of knowledge, control), communicative, creative activity and reflective-regulatory. The main idea of the methodology for the formation of an individual educational trajectory of a future music teacher is focused on providing the applicant for education with the most complete and understandable information on the components of the educational program and the possibility of a flexible choice of subjects, methods, forms, rate of mastering the results, type, vector and communication technologies with other subjects of educational activity. With the prospect of further research, the author defines an experimental test of the effectiveness of segments of the methodology for the formation of an individual educational trajectory of students in the process of training a music teacher.

Key words: individual educational trajectory, future music teacher, professional training.

Постановка проблеми. Сучасна система професійної освіти спрямована на організацію оптимальних умов для здобуття студентом певного освітнього рівня відповідно до обраної ним освітньої програми. Актуальними стають питання створення гнучких організаційних форм, які б відповідали соціальним і особистісним освітнім запитам здобувачів та давали змогу самореалізуватися в освітній діяльності, а у подальшому професійному середовищі – мобільності та конкурентоспроможності. Нині позитивним вирішенням цього питання є реалізація індивідуальних освітніх траєкторій.

Аналіз досліджень. Різні аспекти дослідження проблеми розробки і реалізації індивідуальних освітніх траєкторій (та маршрутів) здобувачів освіти, як на рівні ЗСО, так і частково на різних освітніх програмах ЗВО, були розглянуті у працях Н. Алексєєва, Л. Байбородова, Ю. Бабанського, В. Беспалько, С. Воробйова, В. Гузєєва Н. Зверєва, Т. Коростіянець, І. Колесникова, В. Лоренц, А. Тряпціна, О. Тубельського, В. Хуторського та інших. Н. Сегеда акцентує на тому, що в індивідуальній освітній траєкторії особистість реалізує безперервний процес оновлення індивідуально-професійного ресурсу, водночас науковець зазначає, що в теоретичних напрацюваннях нині бракує сучасного постнекласичного розуміння надскладних процесів, що супроводжують стосунки людини із соціальним інститутом професії, що закладає глибокі суперечності щодо системного забезпечення сучасними освітніми технологіями професійної підготовки педагогів-музикантів (Сегеда, 2018).

Однак варто зазначити, що теоретична сторона питання реалізації індивідуальної освітньої траєкторії перевищує її практичну частину, особливо у ЗВО, які здійснюють професійну підготовку вчителів музики за освітньою програмою 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво). Реалізація індивідуальної освітньої траєкторії студентів у процесі професійної підготовки вчителів музики, а саме вибір освітньої програми, освітніх компонент, методів, форм, темпу опанування результатами навчання, видів та технологій комунікації, актуалізує питання проектування дидактичного забезпечення самого процесу професійної підготовки.

Вирішення питання дидактичного моделювання, зокрема проблем технології проектування змісту навчання, є провідним у дослідженнях у сфері теорії і практики інструментальної дидактики (Кожуховська, 2011). Питання проектування дидактичного забезпечення, що ґрунтується на

нових технологіях навчання, вивчали такі науковці, як С. Кожуховська, Н. Манько, Є. Ткаченко, В. Штейнберг та інші. Поняття «дидактичний дизайн» вони розглядають із різних позицій: як особливу форму освітньої діяльності педагога або метод моделювання, засіб навчальної діяльності (Штейнберг, 2005, 2007, 2009). На основі поданих визначень ми будемо розуміти поняття «дидактичний дизайн» як спрямовану на формування індивідуальної освітньої траєкторії студента технологію проектування і реалізації системного забезпечення (навчально-методичного, змістовно-технологічного, комунікативного, діяльнісно-творчого, рефлексивно-регулятивного) самореалізації в процесі професійної підготовки у вищій школі.

Мета статті – розглянути особливості методики формування індивідуальної освітньої траєкторії студента в процесі професійної підготовки вчителя музики.

Виклад основного матеріалу. На основі визначених нами структурних компонентів індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх вчителів музики (індивідуально-потенційний, мотиваційно-цільовий, комунікативний, рефлексивно-регулятивний та змістовно-технологічний) ми визначили структуру дидактичного дизайну методики формування індивідуальної освітньої траєкторії студентів у процесі професійної підготовки вчителя музики, яка складається з таких сегментів: навчально-методичного, змістовно-технологічного, комунікативного, діяльнісно-творчого, рефлексивно-регулятивного. Пропонуємо розглянути сегменти дидактичного дизайну методики формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх вчителів музики.

→ *Навчально-методичний сегмент.* Рівень раціонального планування і організації власної навчальної діяльності безпосередньо пов'язані з усвідомленням можливостей вибраної освітньої програми для самореалізації в освітній діяльності. Ознайомлення з результатами навчання, загальними та фаховими компетентностями, переліком компонента освітньої програми дає майбутньому вчителю музики змогу зорієнтуватись у подальшому формуванні індивідуальної освітньої траєкторії. Для якісного змістовного та індивідуально орієнтованого навчання майбутній вчитель музики має ознайомитись із силабусами фахових і загальних дисциплін вибіркової частини освітньої програми та предметно орієнтованим портфоліо викладачів із фахових дисциплін, що надалі можуть бути підставою для свідомого вибору здобувачем певних освітніх компонент. Акцентування на створенні предметно орієнтованих

портфоліо викладачів освітніх компонента зумовлене змогою майбутнього вчителя музики вільно обрати методичний інструментарій оволодіння певних результатів навчання, яким володіє певний викладач. Тобто мотивація студента у виборі методики викладання і персоналії певного викладача зумовлена індивідуальним уподобанням рівня професійних здобутків викладача та його оволодінням загальними та фаховими компетентностями. Отже, навчально-методичний сегмент забезпечення (освітня програма «Середня освіта. Музичне мистецтво», силабуси дисциплін вибіркового блоку та предметно орієнтовані портфоліо викладачів цих дисциплін) має підпорядковуватись принципу транспарентності та спрямований на надання здобувачу освіти максимально повної та зрозумілої для нього інформації для подальшого формування індивідуальної освітньої траєкторії.

→ *Змістовно-технологічний сегмент.* У визначенні поняття «індивідуальна освітня траєкторія» вже закладена необхідність надання вибору методів, форм, засобів навчання, які забезпечують гнучкість та варіативність вибору за індивідуальним уподобанням кожного майбутнього вчителя музики в побудові освітньої траєкторії. Такий добір змістовно-технологічного сегмента реалізується в кожній вибраній освітній компоненті з подальшою фіксацією в індивідуальній технологічній карті.

→ *Зміст дисципліни* має бути гнучким та постійно оновлюватись з урахуванням запитів стейкхолдерів щодо результатів навчання на рівні держави та самих здобувачів. Також зміст дисциплін має надавати право враховувати результати неформальної освіти.

→ *Способи проведення* занять поділяються за рівнем превалювання практичної або теоретичної складової частин та рівнем системних зв'язків компонентів індивідуальної освітньої траєкторії. Беручи за основу ці ознаки, можна виділити 4 групи занять. Так, до першої групи належать індивідуальні заняття, які спрямовані на максимальне набуття практичного досвіду та формування професійних компетентностей. Друга група за способом проведення занять містить дисципліни, що відрізняються рівномірністю теоретичної та практичної складової частин, – індивідуально-групові заняття. До третьої належать групові та потокові заняття, в яких превалює першочерговість теоретичної складової частини в дисципліні. Четверта група за проведенням занять визначається як міжкурсова, дисципліни якої зорієнтовані на максимально розширену практичну складову частину.

→ *Форма організації занять* у процесі професійної підготовки вчителів музики поділяється на педагогічно керовані заняття (заняття з викладачем) та самокеровані заняття (самопідготовка), які відбуваються з урахуванням векторів комунікації між суб'єктами освітньої діяльності. Педагогічно скеровані заняття поділяють за формою надання інформації, за формою засвоєння навчального матеріалу, за імітаційним складником, за контрольно-оцінювальною спрямованістю, вони є синхронними або дуплексними за вектором комунікації. Самокеровані заняття поділяються на аудиторну самостійну роботу та позааудиторну самостійну роботу та є асинхронними за вектором комунікації з викладачем та іншими суб'єктами навчання.

→ *Методи навчання* поділяють на методи засвоєння знань, методи вдосконалення засвоєних знань та методи контролю. Методи також визначаються за характером пізнавальної діяльності майбутніх вчителів музики і можуть поділитися на репродуктивні та продуктивні. Репродуктивними методами засвоєння знань є метод інформаційної передачі знань, метод передачі знань через проблемне повідомлення та методи передавання інформації через дедуктивне виведення. До продуктивних методів засвоєння знань належать методи пояснення через організацію самостійного евристичного пошуку. Методами вдосконалення засвоєних знань визначаємо практичні вправи, презентаційні та проектні роботи, складання опорних схем та таблиць тощо (Чернилевський, 2002).

→ *Темп засвоєння знань* здійснюється на підґрунті вибору обсягу знань та рівня поглиблення за кожною темою окремої дисципліни, рівня оволодіння практичними навичками та рівня сформованості компетентностей закладених у вибраних дисциплінах. Зазначений вибір здійснюється через обговорення з викладачем певних особливостей навчальної діяльності, зокрема методів, форми навчання, виду та вектора комунікації, часу опрацювання і засвоєння матеріалу, наслідки недотримання графіку та успішності виконання додаткових завдань із різних видів діяльності, можливості урахування результатів навчання неформальної освіти.

→ *Контроль* у процесі професійної підготовки вчителя музики розрізняють за видами, типами, методами та формою комунікації. За видами контроль поділяють на пропедевтичний контроль, поточно-періодичний контроль, підсумковий контроль, заключний контроль. За методами контроль поділяють на усний, письмовий, комбінований,

практичний (виконавський), комп'ютерний. За формою контроль розрізняють усний, письмовий, комбінований, практичний (виконавський), комп'ютерний. За формою комунікації контроль поділяють на стаціонарний та дистанційний, тобто засобами письмового та відеочатного спілкування (Галустян, 2016).

→ *Комунікативний сегмент*. Сучасна інформаційна ера дає змогу задовольнити різні потреби комунікацій за індивідуальним уподобанням майбутніх вчителів музики у формі, векторі та технології взаємодії у процесі професійної підготовки. Так, формами взаємодії майбутніх вчителів музики та інших суб'єктів початкової діяльності виступають стаціонарна (особиста присутність суб'єктів взаємодії) та дистанційна (письмова та відеочатна комунікація). При цьому види взаємодії відбувається за попередньою узгодженістю графіка (місця та часу) комунікації та мірою бажання до взаємодії. За вектором комунікація поділяється на синхронну, дуплексну та асинхронну. Синхронний вектор дає змогу забезпечити повноцінне спілкування і якісний контроль із боку викладача та відбувається безпосередньо в прямому спілкуванні (за реальним часом). За дуплексним вектором частково матеріали надаються у вигляді відео-, аудіо-, медіатексту, презентацій, які заздалегідь готуються викладачем, а сама взаємодія орієнтована на вирішення складних питань, практичних завдань. За асинхронним вектором викладач надає матеріали та зазначає форми і способи контролю, що заздалегідь проговорюються зі студентом. Сама взаємодія студента і викладача або концертмейстера відбувається у зручний час через різні форми комунікації.

Реалізація індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх вчителів музики, яка орієнтована на вільний вибір оптимальних умов для самореалізації, також потребує вдосконалення технологій взаємодії з викладачем. Здобувач освітніх програм 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) має змогу відповідно до особистісного уподобання та ситуативної необхідності скористатись тією або іншою функцією (яка є основою тієї або іншої технології взаємодії) педагога, або педагога-куратора, яка своєю чергою може проявлятися у формі допомоги, професійної підтримки, передачі інформації, психолого-педагогічного супроводу, технологічного супроводу, мотиваційного прояву, педагогічної настанови, упорядкування видів діяльності.

→ *Діяльнісно-творчий сегмент* у процесі професійної підготовки вчителя музики відбувається за такими напрямками, як навчальний, науковий та концертно-виконавський. Навчальний напрям реалізується через безпосередньо навчальний процес у ЗВО, проходження виробничої практики в ЗСО та закордонної практики, участь у загальнопросвітницьких заходах на рівні університету, міста, області. Науковий напрям підготовки майбутніх вчителів музики здійснюється через входження до складу студентського наукового гуртка факультету, участь у Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт із галузі знань та спеціальностей, активне залучення до наукових всеукраїнських та міжнародних конференцій та семінарів, семінарів кафедрального та міжкафедрального спрямування. Концертно-виконавський напрям професійної підготовки вчителя музики реалізується у формі творчих концертів на рівні університету, міста та області, конкурсних та фестивалівних виступах у межах держави та за кордоном, флешмобів загальнопросвітницького та благодійного спрямування, Всеукраїнських студентських олімпіад із музичної професійної (педагогічної) освіти за різними видами діяльності, особистісної участі в профорієнтаційній компанії спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) тощо.

→ *Рефлексивно-регулятивний сегмент* відображає результат освітньої діяльності в процесі професійної підготовки вчителів музики, а саме: рівень сформованість їх індивідуальної освітньої траєкторії, якісний рівень якої буде визначатись у програмних результатах навчання (знання, вміння, навички), загальних і фахових компетентностях, закладених в освітній програмі.

Висновки. Отже, запропонований дидактичний дизайн методики формування індивідуальної освітньої траєкторії студентів у процесі професійної підготовки вчителя музики сприяє оптимізації сучасного навчання, що уможливорює самореалізацію в освітній діяльності через вільний вибір освітньої програми, навчальних дисциплін, методів, форм, темпу опанування результатів, видів та технологій комунікації з іншими суб'єктами освітньої діяльності.

Перспективи подальших досліджень полягають в експериментальній перевірці ефективності сегментів методики формування індивідуальної освітньої траєкторії студентів у процесі професійної підготовки вчителя музики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галустьян О. В. Система поліфункціональний контролю професійної підготовки компетентного спеціаліста у вищій школі : дис. ... докт. пед. наук. Воронеж, 2016. 432 с.
2. Кожуховська С. М. Дизайн-освіта. Структура. Зміст і методи реалізації : автореф. дис. ... докт. пед. наук. Москва, 2011. 406 с.
3. Сегеда Н. А. Концептуально-методичні основи креативно- акмеологічного забезпечення професійного розвитку викладача вищої школи в системі безперервної педагогічної освіти. Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти : монографія / керівн. авт. кол. Н. В. Гузій. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 257–306.
4. Чернилевський Д. В. Дидактичні технології у вищій школі : навч. посібник для вузів. Москва : ЮНІТІ-ДАНА, 2002. 437 с.
5. Штейнберг В. Е. Дизайн-освіта і дидактичний дизайн в системі загальної та професійної освіти. *Вісник Навчально-методичного об'єднання з професійно-педагогічної освіти*. 2007. Вип. 2. 295 с.
6. Штейнберг В. Е. Від дидактичних багатовимірних інструментів до інструментальної дидактики і дидактичного дизайну. *Педагогічний журнал*. Башкортостан. 2005. Том 1. С. 77–98.
7. Штейнберг В. Е. Дидактичний дизайн і професійна компетентність педагога. *Вестник ВЭГУ*. 2009. № 1. С. 60–64.

REFERENCES

1. Halustian O. V. Systema polifunktsionalnyi kontroliu profesiinoyi pidhotovky kompetentnoho spetsyalysta u vyshchoi shkoly [The system of multifunctional control of professional training of a competent specialist in higher education]: Dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences. Voronezh [in Russian].
2. Kozhukhovska S. M. Dyzain-osvita. Struktura. Zmist i metody realizatsii [Design education. Structure. Content and methods of implementation]: Abstract of the dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences. Moscow [in Russian].
3. Sehedan N. A. Kontseptualno-metodychni osnovy kreatyvno-akmeolohichnoho zabezpechennia profesiinoho rozvytku vykladacha vyshchoi shkoly v systemi bezperervnoi pedahohichnoi osvity. [Conceptual and methodological foundations of creative and acmeological support for professional development of higher education teachers in the system of continuing pedagogical education]. Theory and methods of professional and pedagogical training of educational staff: acmeological aspects: monograph. Kyiv: MP Drahomanov National Pedagogical University Publishing House [in Ukrainian].
4. Chernylevskiy D. V. Dydaktychni tekhnolohii u vyshchii shkoli [Didactic technologies in high school] Textbook for universities. Moscow: UNITI-DANA [in Russian].
5. Shteinberh V. E. Dyzain-osvita i dydaktychnyi dyzain v systemi zahalnoi ta profesiinoyi osvity [Design education and didactic design in the system of general and professional education] Bulletin of the Educational and Methodological Association for Professional Pedagogical Education. Yekaterinburg: published by GOU VPO "Rus. state prof.-ped. University" [in Russian].
6. Shteinberh V. E. Vid dydaktychnykh bahatovymirnykh instrumentiv do instrumentalnoi dydaktyky i dydaktycheskogo dyzainu. Pedagogical journal. Bashkortostan [in Russian].
7. Shteinberh V. E. Dydaktychnyi dyzain i profesiina kompetentnist pedahoha [Didactic design and professional competence of the teacher] Scientific journal of EEAH. Ufa [in Russian].